

JUBEL- LØNDER BUKKEHORN OG LINDRE- ENDRE LYRER

AV GJERMUND KOLLTVEIT

«Og i den syvende måned, på den tiende dag i måneden, skal du la basunen lyde gjennom landet; på soningsdagen skal i la basunen lyde igjen nem hele eders land.» (3. Mosebok 25:9).

Her fortelles det at Jubel-året skal innvies av basuner. Dette er ett av flere steder i Bibelen der det snakkes om basuner. Men hvordan så de ut, basunene og de andre instrumentene som nevnes i Bibelen? Og hvordan låt det egentlig av dem?

Selv om det ikke er teologisk avgjørende hva slags instrumenter det rent bokstavelig vises til, er det liten tvil om at det både her og andre steder i Bibelen siktes til instrumenter som faktisk har eksistert. Basunene var slett ikke basuner, men bukkehorn. Det

hebraiske ordet for bukkehorn er *shofar*, som altså feilaktig har blitt oversatt med basuner i tidligere bibeloversettelser. (Nyere utgaver retter opp dette, og oversetter shofar med horn.) Det var ikke tilfeldig at det var nettopp dette instrumentet som skulle signalisere jubelåret. Selve ordet jubel (og jubileurn; jubel-årl) stammer fra en type shofar som kalles *shofar hajovel*.

Andre steder i Bibelen hører vi om shofarer som blir brukt i mer dramatiske sammenhenger enn til å blåse inn jubelår og religiøse høytider. Da Gideon med tre hundre menn slo amalekittene, skjedde det ved hjelp av shofarer: «Så delte han de tre hundre menn i tre flokker. Han gav dem alle horn og tomme krukker i hendene og fakler til å ha inne i kruk-kene. (...) Alle de tre flokkene blåste i horn og kruste kruk-kene sine. Faklene holdt de med venstre hånd, og i den høyre hadde de hornene som de blåste i. Og så ropte de: Dra sverdet for Herren og for Gideon!» (Dom. 7:16, 20). Også da Jerikos murer falt, var det til tonene av shofarer. Syv prester med syv shofarer gikk syv ganger rundt Jerikos murer. Da de den syvende dagen blåste i shofarene, måtte murene til uinntakelige Jeriko gi tapt. (Josva 6, 1–20.) Her kan man se for seg horn fra virkelige praktværer. Men shofarer kunne også lages av horn fra geit, antilope eller gaseiler.

Den dag i dag bruker jødene shofarer som signalinstru-menter, til høytider, bryllup og fest. Mindre shofarer ligner ikke rent lite på bukkehorn vi kjenner fra vår hjemlige tradi-sjon. Da Prillaguri varsløt skottelærers ankomst ved kirken i 1612, blåste hun på bukkehorn. Det er interessant at Prillaguris instrument i tidens løp er blitt til en lur, overle-vert gjennom nasjonalromantikkens bunadisme, en parallell

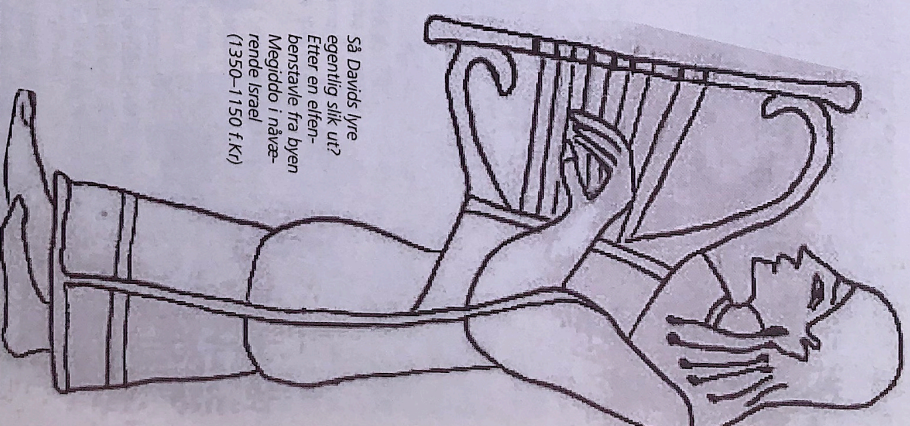
til at den jødiske shofaren i vår bibel ble til en «snill» basun, som kanskje har gitt assosiasjoner til noe annet enn dens egentlige hettige klangverden. Oversettelsen av instrumentene i Bibelen er vanskelig, fordi vi ikke alltid vet hvilke instrumenter tekstene viser til, og fordi mange av instrumentene har få eller ingen paralleller blant moderne instrumenter.

Fleire navn betegnet strengeinstrumenter, de vanligste var *nevel* og *kinnor*. Nevel er ofte oversatt med psalterium eller citter, mens det sannsynligvis ville vært mer riktig å kalle den harpe. Kinnor, som regel oversatt med harpe, var ei lyre, muligens av en asymmetrisk type. Dette var kong Davids instrument. Lyrspillet var innadvendt og lindrende, noe vi hører om da David spilte for Saul: «Når så ånden fra Gud kom over Saul, tok David fram harpen (= kinnor) og spilte på den. Da letnet det for Saul; han kjente seg bedre og den onde ånden forlot ham.» (1. Sam 16:23)

Davids lyre (kjent som harpe) blir nevnt en rekke steder i Bibelen, og er det fremste og viktigste av bibelinstrumentene. Like interessant som selve instrumentet på Davids tid, er bruken av David og hans instrument i etterti-den i vår kulturskrets. David er blitt tolket som konge, salmedikter og musi-kant i ett, og hans instrument er blitt et symbol på hans tonende makt over mennesker og dyr. Tilfrikke er de utskjæringer, vende tepper og skulpturer som gjengir David med instrumentet sitt, som kan være både harpe, lyre eller et annet strengeinstrument.

Bukkehornet shofar brukes fortsatt av jødene.

Så Davids lyre egentlig slik ut? Etter en ellen-benstamle fra byen Megiddo i nåværende Israel (1350–1150 f.kr)

MUSIKK- INSTRUMENTER I BIBELEN

En rekke musikkinstru-menter blir nevnt i Bibelen. Her er en oversikt over de hebraiske navne-ne på dem, med sannsyn-lige tolkninger:

Asor: Strengeinstrument med ti strenger

Haili: Rørblåsinstrument, slektning av den greske aulos

Harzotzerah: Metalltrompet av samme slag som ble funnet i Tutankhamons grav i 14. Mosebok 10:2–10 står det hvordan disse trompetene blir lagd og brukt.

Kathros: Strengeinstrument, mul-igens av lyretype, med i alle fall en språklig forbin-delse til det greske instru-mentet kitharos.

Kinnor: Lyre, sannsynligvis asymmetrisk. I moderne hebraisk betyr kinnor flo-inn.

Mezilatayim: Cymbaler

Minnim: Generell beteg-nelse på strengeinstru-menter

Nevel: Mest sannsynlig harpe, men kan også ha vært ei slags lyre.

Qarna: Dyrhorn

Shofar: Bukkehorn

Tof: Rammetrokke

Tzitzelzin: Cymbaler

Gjermund Kolltveit er musiker og stipendiat ved Universitetet i Oslo, med musikkarkeologi som spesialfelt.